

**FINANŠU
NOZARES
ASOCIĀCIJA**

POZĪCIJA PAR PARĀDU PIEDZINAS PROCĒSU UZLABOŠANU

2021.GADA 25.MARTS

Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr. 2009-93-01 atzina, ka ātra parādu atgūšana nodrošina kreditoru iespējas izpildīt savas saistības pret citiem klientiem, kā arī plānot savu saimniecisko un finanšu darbību. Šādā veidā tiek veicināta civiltiesiskā apgrozība. Jo vēlāka un mazāk efektīva ir parāda atgūšana, jo mazāk summas kreditors atgūst, lielāki zaudējumi kreditoram, kas, savukārt, tiešā veidā ietekmē kredītu procentu likmes, kredītiestāžu spēju kreditēt. Tādēļ gan kreditoriem, gan potenciālajiem aizņēmējiem, gan ekonomikai kopumā ir būtiski pēc iespējas mazināt tiesiskās neskaidrības un šķēršļus piedziņas procesā.

[1] Komerčķīlas

[1.1] Komerčķīlas ņēmējs saistību neizpildes gadījumā var pieņemt lēmumu par komerčķīlas izlietošanu. Tas var ietvert mantas pārņemšanu valdījumā (ja komerčķīlu reģistrā ir izdarīts ieraksts par komerčķīlas tiesību izlietošanu) un pārdošanu, tajā skaitā pārdošanu izsolē. Lēmumu paziņo ķīlas devējam, kas var to apstrīdēt tiesā, kā arī reģistra iestādei. Komerčķīlas izlietošana, tostarp pārņemšanu valdījumā, var notikt ne agrāk kā pēc 30 dienām, ja vien nav uzsākta tiesvedība.

Saskaņā ar Komerčķīlas likuma 24.pantu, ja puses nav vienojušās citādi, komerčķīlas devējs iekļāto lietu var valdīt un lietot, kā arī patērēt savām vajadzībām vispārpieņemto normu ietvaros, kamēr komerčķīlas devējs to labprātīgi nenodod valdīt komerčķīlas ņēmējam vai kamēr viņu uz to nepiespiež tiesas ceļā. Komerčķīlas likuma 34.pants regulē situāciju, kas notiek, ja manta tiek atsavināta, tostarp, paredzot komerčķīlas pāreju uz nelabticīgu ieguvēju.

Ja nav iespējams nodrošināt valdījuma pārņemšanu komerčķīlas ņēmējam, tas var izmantot Civilprocesa likuma 400.panta pirmajā daļā noteiktās tiesības uzsākt bezstrīdus piespiedu izpildīšanu vai prasījuma tiesvedības kārtībā (piemēram, ja nepieciešams arī nodrošināt prasību). Līdz ar to laiks, kamēr ķīlas ņēmējs var īstenot savas tiesības uz iekļāto mantu var būt ievērojams.

Ņemot vērā iepriekšminēto, Asociācija aicina Komerčķīlas likumā paredzēt turpmāk minētās darbības, lai mazinātu ķīlas devēja iespējas novilcināt komerčķīlas izlietošanu vai to nobēdzināt.

Izteikt Komerčķīlas likuma 42.panta piekto daļu šādā redakcijā:

“(5) Komerčķīlas ņēmējs vienlaikus ar paziņošanu komerčķīlas devējam iesniedz komerčķīlu reģistra turētājam pieteikumu par komerčķīlas tiesību izlietošanu, kurā apliecina paziņošanas faktu. Komerčķīlu reģistra turētājs vienas darbadienas laikā izskata iesniegto pieteikumu un, ja nav tiesisku šķēršļu, pieņem lēmumu par pieteikuma pievienošanu komerčķīlas reģistrācijas lietai, par ko komerčķīlu reģistrā izdara ierakstu. Pēc attiecīgas atzīmes veikšanas komerčķīlu reģistrā komerčķīlas ņēmējam ir tiesības nekavējoties uzsākt komerčķīlas priekšmeta apsargāšanu vai tās pārņemšanu savā valdījumā bez tiesībām to realizēt. Ja komerčķīlas ņēmējs komerčķīlas priekšmeta saglabāšanas nolūkos izmanto tiesības pārņemt komerčķīlas priekšmetu savā valdījumā, komerčķīlas devējam ir pienākums nodot komerčķīlas priekšmetu pilnā sastāvā vai daļā pēc komerčķīlas ņēmēja pieprasījuma.”

Lai nodrošinātu iespēju komerčķīlas devējam šīs tiesības realizēt, ierakstu izdarošajam lēmumam jānosaka izpildu dokumenta spēks. Proti, nepieciešams papildināt Civilprocesa likuma 540.pantu ar 3.¹ punktu šādā redakcijā:

“3¹) komerčķīlu reģistra turētāja lēmums izdarīt ierakstu par komerčķīlas tiesību izlietošanu.”

Ja tomēr komerçķilas devējs vēršas tiesā, tas Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā var prasīt noteikt prasības nodrošinājumu vai pagaidu aizsardzību.

Papildus tam būtu precizējams Komerçķilas likuma 37.panta noteikums par izsoles izsludināšanu izdevumā "Latvijas Vēstnesis" un **vēl vismaz vienā laikrakstā**, nosakot, ka šādu izsludināšanu veic tikai elektronisko izsoļu vietnē.

Lai novērstu komerçķilas objekta nepamatotu izmantošanu, varētu izvērtēt iespēju **papildināt Komerçķīlu likuma 24.pantu ar otro daļu šādā redakcijā:**

"(2) Pēc tam, kad komerçķīlu reģistra turētājs ir pieņēmis lēmumu par komerçķīlas ņēmēja pieteikuma pievienošanu komerçķīlas reģistrācijas lietai, izbeidzas komerçķīlas devēja tiesības ieķīlāto lietu valdīt un lietot, kā arī patērēt savām vajadzībām vispārpieņemto normu ietvaros bez rakstiskas saskaņošanas ar komerçķīlas ņēmēju."

Šie priekšlikumi pēc būtības paredz, ka kreditors ir tas, kurš var nekavējoties aizsargāt ar komerçķīlu ieķīlāto mantu, bet parādnieks – efektīvi aizstāvēties tiesā. Netiktu pieļauts, ka dažādu procedūru dēļ kreditors aizsargāt savas intereses var tikai ar novēlošanos, kā rezultātā parādnieks var nobēdzināt mantu. Priekšlikumi paredz šī akcenta maiņu.

[1.2] Augstākā tiesa 2020.gada 2.jūnija spriedumā lietā Nr. SKC-58/2020 sniedza viedokli par to, kā realizējamās komerçķīlas tiesības uz prasījuma tiesībām.

Analizējot minēto spriedumu, kritiski svarīgs šķiet tiesas secinājums par Civilprocesa likuma 599. un 574.pantu, proti, vai tiesu izpildītājs var vērst piedziņu par labu citai personai, kas nav komerçķīlas ņēmējs, uz naudas līdzekļiem, kas uzņēmumam, kura manta ieķīlāta, pienākas no citām personām. Atrunas par komerçķīlas ņēmēja piekrišanu Civilprocesa likuma 599.pantā nav, savukārt tāda ir Civilprocesa likuma 574.pantā, kas paredz, ka, vēršot piedziņu uz kustamām lietām, kas ieķīlātas kā komerçķīla trešo personu prasījumu nodrošināšanai, tiesu izpildītājs atbilstoši Civilprocesa likuma 574.panta ceturtajai daļai var vērst piedziņu tikai ar attiecīgā ķīlas ņēmēja piekrišanu, kā arī var vērst piedziņu uz naudas pārpalikumu ķīlas pārdošanas gadījumā.

Komerçķīlas likuma 39.² pantā ir paredzēts, ka gadījumā, kad ir ieķīlātas prasījuma tiesības, tad komerçķīlas ņēmējs var tās pārdot vai arī prasīt apmierinājumu no trešās personas, kas ir parādā komerçķīlas devējam uz šo prasījuma tiesību pamata. Augstākā tiesa spriedumā ir konstatējusi, ka, vēršot piedziņu uz naudas līdzekļiem, kas komerçķīlas devējam pienākas no trešajām personām, nav notikusi piedziņas vēršana uz bezķermenisku lietu – komerçķīlas priekšmetā ietilpstošām prasījuma tiesībām, kā arī nav notikusi šo tiesību apķīlāšana, bet piedziņa ir vērsta uz naudas līdzekļiem, kas atrodas pie citām personām, kam nebija tiesisku šķēršļu.

No minētā izriet, ka komerçķīlas ņēmējs, izsniedzot aizdevumu, nevar rēķināties ar to, ka, izlietojot komerçķīlu, viņš varēs realizēt Komerçķīlas likuma 39.² pantā noteiktās tiesības pārdot ieķīlātas prasījuma tiesības vai arī saņemt apmierinājumu no trešās personas, kas ir parādā komerçķīlas devējam uz šo prasījuma tiesību pamata (konkrētajā gadījumā – maksājumus, ko publiskais elektroenerģijas tirgotājs ir parādā elektroenerģijas ražotājam), kas nozīmē mazāku nodrošinājumu un līdz ar to arī mazākas iespējas aizņemties gan summas, gan cenas ziņā.

Šāds prasījuma tiesību un naudas līdzekļu, kas atrodas pie citām personām, pretnostatījums nav pamatots ne ekonomiski, ne arī tiesiski, jo naudas līdzekļi, kas parādniekam pienākas no citām personām, ir tas pats, kas prasījuma tiesības par šo naudas līdzekļu samaksu. Tādēļ Asociācija

aicina izvērtēt, vai arī Civilprocesa 599.pantā nebūtu ietverama līdzvērtīga komerčķīlas ņēmēja aizsardzība Komerčķīlas likuma 39.² pantā minētajos gadījumos, jo prasījuma tiesības kā komerčķīlas priekšmets tādēļ ir arī radīts, lai komerčķīlas ņēmējs varētu vai nu tās pārdot vai arī saņemt apmierinājumu no trešajām personām, kas ir parādā komerčķīlas devējam uz šo prasījuma tiesību pamata, proti, saņemt naudas līdzekļus, kas atrodas pie citām personām. Tāpat būtu apspriežama iespēja papildināt Komerčķīlas likuma 39.pantu, nosākot, ka puses var vienoties arī par komerčķīlas ņēmēja tiesībām prasīt apmierinājumu no trešās personas (bez attiecīgās vienošanās tādas tiesības būtu tika, iekļājot prasījuma tiesības atsevišķi).

[2] Dokumentu paziņošana

[2.1] Noilguma skaitīšana

Vispārīgais saistību tiesību noilguma termiņš atbilstoši Civillikuma 1895.pantam ir 10 gadi. Komerčdarījumos speciālais saistību tiesību noilguma termiņš atbilstoši Komerčlikuma 406.pantam ir trīs gadi. Komerčlikuma regulējums piemērojams darījumiem gan starp komersantiem, gan starp komersantu un tādu subjektu, kas nav komersants, atbilstoši Komerčlikuma 389.pantam. Darījumiem ar tādiem subjektiem, kas nav komersanti, tostarp patērētājiem, ir paredzēta iespējama atkāpe no Komerčlikuma normu piemērošanas - ciktāl normatīvajos aktos patērētāju tiesību aizsardzības jomā vai citos likumos nav noteikts citādi.

Attiecībā uz noilguma institūta piemērošanu praksē darījumos starp komersantiem un subjektiem, kas nav komersanti, pastāv vienprātība, ka komersanta prasījumi pret subjektu, kas nav komersants, atbilstoši Komerčlikuma 406.pantam noilgst triju gadu laikā, ja komersanta prasījums ir komerctiesiskas dabas. Augstākā tiesa lietā Nr.SKC-104-2019 ir norādījusi: "Līdz ar to Senāts piekrīt tiesību doktrīnā paustajām atziņām, ka, lai arī likumiskām (piespiedu) nomas attiecībām nav brīvprātības rakstura, jo tās pastāv neatkarīgi no zemes īpašnieka vai ēku īpašnieka gribas uz likuma pamata (kas aprobežo zemes īpašnieka tiesības brīvi rīkoties ar savu īpašumu, vienīgi paredzot viņam tiesības saņemt no ēku un būvju īpašnieka nomas maksu), tomēr izšķirošais apstāklis, vai uz šādām attiecībām piemērojams Komerčlikuma 406.panta regulējums, ir nevis tas, vai saistību tiesība ir radusies uz likuma pamata, bet gan, vai saistību tiesība ir komersanta saimnieciskās darbības elements, t.i., vai komersants, pamatojoties uz šo saistību, gūst sistemātisku ekonomisku labumu, tātad veic komerctiesisko apriti.", tādējādi norādot uz izņēmumu no triju gadu noilguma termiņa piemērošanas tiem komersanta prasījumiem, kuriem nav komersanta saimnieciskās darbības elementa (Komerčlikuma 1.panta otrā daļa).

Taču nepastāv vienprātība kāda termiņa noilgums būtu piemērojams patērētāja prasībām pret komersantu. Līdzšinējā zemāku instanču tiesu prakse liecina, ka attiecībā uz patērētāja prasījumiem pret komersantu, būtu jāpiemēro patērētājam labvēlīgs noilguma regulējums, respektīvi Civillikuma vispārējais noilguma regulējums, – 10 gadi – , kā uz to norādījusi Jelgavas tiesa savā spriedumā lietā Nr.C15188814: "Ņemot vērā minēto tiesa secina, ka pušu starpā noslēgtais darījums ir vienpusējs komerčdarījums, kurā attiecībā pret Banku kā komersantu ir piemērojams Komerčlikumā noteiktais regulējums, bet attiecībā pret /pers. A/ kā nekomersantu (patērētāju) ir piemērojams Patērētāju tiesību aizsardzības likumā un Civillikumā noteiktais regulējums. Līdz ar to konkrētajā gadījumā desmit gadu noilgums atbilstoši Civillikuma 1895. pantam būtu piemērojams, ja prasību tiesā būtu cēlusi patērētāja /pers. A/, bet attiecībā pret Banku kā komersantu ir piemērojams trīs gadu noilgums atbilstoši Komerčlikuma 406. pantam.

Esošās neskaidrības noilguma termiņa piemērošanai rada divus iespējamus riskus. Pirmkārt, ja komersants paļaujas, ka Komerclikuma 406.panta noilguma termiņš būtu piemērojams arī subjekta, kas nav komersants, prasījumiem pret komersantu, bet praksē šādiem prasījumiem tiktu piemērots vispārējais 10 gadu noilguma termiņš, pastāvētu risks, ka komersantam, pret kuru tiek vērsts prasījums, būtu apgrūtināti atspēkot pret viņu izvirzīto prasījumu tā iemesla dēļ, ka komersanta rīcībā vairs nebūtu pieejami darījuma dokumenti. Otrkārt, gadījumā, ja komersants paļaujas, ka subjekta, kas nav komersants, prasījumi pret komersantu noilgst 10 gadu termiņā, bet praksē šādiem prasījumiem tiktu piemēros Komerclikuma 406.panta noilguma termiņš, pastāvētu risks, ka komersants, ilgstoši uzglabājot darījumu dokumentus, pārkāptu Vispārīgās datu aizsardzības regulas principu par personas datu un dokumentu uzglabāšanu tik ilgi, cik tas ir nepieciešams datu subjekta leģitīmo mērķu ietvaros. Tādēļ šī neskaidrība būtu jānovērš.

Lai izslēgtu iespējamus riskus, Asociācija aicina pārskatīt Komerclikuma regulējumu, nepārprotami norādot, ka vienpusējos komercdarījumos būtu piemērojamas Komerclikuma normas un no tā izrietošo **trīs gadu noilgumu**, vai arī secināt, ka tomēr šie noilguma jautājumi kompleksi regulējami Civillikumā, **tostarp pārvērtējot 10 gadu noilguma** atbilstību mūsdienu prasībām.

[2.2] Noilguma apturēšana

Civillikuma 1905.pants noteic, ka atgādinājums parādniekam pārtrauc noilgumu. Likums nenoteic īpašu atgādinājuma formu vai piegādes kārtību; tai primāri ir jāizriet no pušu noslēgtā līguma.

Augstākā tiesa veica judikatūras maiņu un secināja: “Tā kā tiesību normās nekādas prasības, kas kreditoram jāizpilda, lai atgādinājums izraisītu Civillikuma 1905.pantā paredzētās sekas, nav noteiktas, kreditors ir tiesīgs atgādinājumu parādniekam izteikt jebkādā formā, t.i., brīvi izvēloties (ciktāl līgumā nav noteikts citādi) veidu, kādā to darīt, tajā pašā laikā paturot prātā, ka strīda gadījumā tieši uz kreditoru gulsies atgādinājuma paziņošanas fakta pierādīšanas nasta. Neviena tiesību norma neuzliek kreditoram pienākumu pierādīt faktu, ka parādniekam nosūtīto atgādinājumu pēdējais patiešām saņēmis”.¹

Tomēr šis spriedums tik un tā saglabā aktuālu jautājumu par to, kā tieši kreditors tiesai pierāda atgādinājuma nosūtīšanu, ņemot vērā, ka lietā parādnieks bija juridiskā persona. Pēc Asociācijas ieskatiem, saziņa starp pusēm var notikt ne tikai līgumā noteiktā kārtībā, bet arī uz puses deklarēto dzīvesvietas adresi, kas nav minēta savstarpējos dokumentos. Atgādinājumu būtu jāpārtrauc noilgums arī tad, ja to nosūta ar internetbankas starpniecību vai norādīto elektroniskā pasta adresi (iesniedz elektroniskos pierādījumus, piemēram, auditācijas pierakstus. Šo iespēju savulaik noraidīja Augstākā tiesa,² tomēr vēlāk notikusi judikatūras maiņa. Mainot judikatūru, gan tieša atbilde par auditācijas pierakstiem nav sniegta, tostarp, vai kreditors šos pierādījumus var tiesai iesniegt tādus, kādi tie ir, vai tomēr izmantojami zvērinātu tiesu izpildītāju pakalpojumi, nostiprinot pierādījumus, ka piekļuve notikusi ar parādniekam izsniegtu autentifikācijas iekārtu.

¹ Latvijas Republikas Senāta Civillietu departamenta 2020.gada 3.decembra spriedums lietā SKC-12/2020.

² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departamenta 2017.gada 4.jūlija spriedums lietā SKC-248/2017.

Šis jautājums tiesu praksē, īpaši zemāku instanču tiesās, nereti rada pārpratumus. Piemēram, ka noilgumu var pārtraukt tikai ar vēstules saņemšanu, kas būtu uzskatāma par gana arhaisku izpratni par atgādinājuma paziņošanu.

Līdz ar to šo jautājumu drīzāk būtu jārisina ar skaidrojošiem materiāliem, tiesu praksi un tiesnešu apmācībām.

Iespējams, ka šim risinājumam alternatīvs risinājums ir 2.3.punktā aprakstītā iespēja izmantot oficiālo e-adresi "persona-persona" saziņā, ja visām personām šādas adreses izmantošana būtu obligāta.

[2.3] Brīdinājuma izsniegšana parādniekam

Nav apstrīdams, ka brīdinājuma izsniegšana parādniekam ir viens no būtiskajiem priekšnoteikumiem, lai pieteicējs varētu vērsties tiesā ar pieteikumu par saistību izpildīšanu tiesas ceļā. Līdz ar to tiesnesim jautājums jāvērtē un jākonstatē parādnieka pienācīgas brīdināšanas kārtības ievērošana. Tomēr rīcība apzināti nebūt sasniedzamam nav uzskatāma par rīcību labā ticībā. Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr.2009-93-01 secināja, ka labprātīga atteikšanās no brīdinājuma izsniegšanas esot pretrunā ar Satversmes 92.pantu.

Brīdinājuma kārtības gadījumā Civilprocesa likuma 406.¹ pants paredz, ka brīdinājums uzskatāms par izsniegtu, ja ir dokuments ar parakstu par saņemšanu, proti, parādniekam jāparakstās par saņemšanu, vai arī ir zvērināta tiesu izpildītāja apliecinājums par brīdinājuma piegādi vai akts par atteikšanos saņemt brīdinājumu. Saistības bezstrīdus piespiedu izpildīšanas kārtības gadījumā Civilprocesa likuma 404.panta trešās daļas 3.punkts prasa iesniegt pierādījumu par brīdinājuma izsniegšanu parādniekam (tajā skaitā nekustamā īpašuma īpašniekam vai komercīlas devējam). Apliecinājums par brīdinājuma izsniegšanu var būt arī zvērināta tiesu izpildītāja vai viņa palīga sastādīts akts par atteikšanos saņemt brīdinājumu.

Augstākā tiesa, skaidrojot tiesu praksi saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas lietās, ir secinājusi, ka:

- kā pierādīšanas līdzeklis var kalpot tikai un vienīgi rakstveida pierādījumi;
- brīdinājums jāizdara rakstveidā, nododot parādniekam personīgi, nosūtot pa pastu ierakstītā sūtījumā ar atpakaļpaziņojumu, kā arī notariālo iestāžu starpniecību;
- par pierādījumiem brīdinājuma izsniegšanai var noderēt parādnieka parakstīts brīdinājuma otrs eksemplārs vai cits rakstisks parādnieka izdots dokuments par brīdinājuma saņemšanu, pasta paziņojums par brīdinājuma nodošanu, notariāla apliecība par paziņojuma nodošanu;
- pārbaudot pieteikumam pievienoto atpakaļpaziņojumu vai citu pievienoto rakstveida pierādījumu par saņemšanu, tiesai jākonstatē, ka brīdinājums ir izsniegts pienācīgajam parādniekam un nav pietiekami izsūtīt brīdinājumu ar ierakstīto sūtījumu, kaut arī parādnieks to nav saņēmis, lai secinātu, ka ierakstīta sūtījuma izņemšana ir atkarīga no parādnieka gribas, un traktētu, ka brīdinājums ir izsniegts;
- tā kā parādnieks var atteikties no ierakstīta sūtījuma saņemšanas, kā arī ierakstīts sūtījums var tikt izsniegts citai personai, kurai tas nav adresēts, lietderīgi ir

kreditoriem apsvērt iespēju nodot brīdinājumu parādniekam ar zvērinātu tiesu izpildītāju starpniecību;

- atteikšanās gadījumā brīdinājumu pieņemt zvērināts tiesu izpildītājs var mutiski paziņot parādniekam brīdinājuma saturu, vienlaicīgi fiksējot paziņošanas veidu aktā, un tādējādi būtu pamats uzskatīt, ka brīdinājums ir nodots pienācīgā kārtībā.

Latvijā ir spēkā Oficiālās elektroniskās adreses likums, tomēr tas attiecas tikai uz saziņu starp valsti un personu (fizisku vai juridisku) un otrādi. Fiziskajai personai oficiālās elektroniskās adreses izmantošana nav obligāta. Kamēr fiziskajai personai nav noteikts šādas adreses izmantošanas obligātums, tas attiecas tikai uz juridiskajām personām. Tāpat likumam un tehniskajam risinājumam noteiktos gadījumos būtu jāparedz saziņa starp privātpersonām. Tad, kad oficiālā elektroniskā adrese būs izmantojama "persona-persona" saziņā, nosakāms, ka dokumenta nosūtīšana uz valsts uzturēto oficiālo elektronisko adresi ir uzskatāma par pietiekamu dokumenta paziņošanai arī privāttiesiskās attiecībās,

Savukārt, ja piegāde notiek ar tiesu izpildītāja starpniecību, tas aktu par saņemšanu vai atteikšanos saņemt dokumentu var taisīt tikai tad, ja spēj identificēt parādnieku. Ja parādnieks neatzīst, ka viņš ir attiecīgā persona, brīdinājuma kārtība nav piemērojama. Dokumentu var izsniegt tikai personīgi. Dokumenta piegāde tikai uz fiziskas vai juridiskas personas adresi nav pietiekama.

Aicinām grozīt Ministru kabineta 2012.gada 26.jūnija noteikumus Nr.444 "Zvērināta tiesu izpildītāja veiktās dokumentu piegādes noteikumi", kas precizētu tiesu izpildītāja veicamās darbības, sastādot aktu gadījumos, kad parādnieks ir sastaps, atpazīts, bet noliedz, ka būtu attiecīgā persona. Vienlaikus Tiesu izpildītāju likumā jāparedz zvērināta tiesu izpildītāja tiesības apstrādāt tādus biometrijas datus kā sejas digitālais attēls, kā arī jāizvērtē, vai šāda datu apstrāde iekļaujas Biometrijas datu apstrādes sistēmas likuma 13.panta 1.punktā mērķī "svešas identitātes izmantošana" vai tomēr šajā pantā jāietver jauns attiecīgs pamats.

Papildus kā alternatīvu vai papildu risinājumu aicinām Civilprocesa likumā apsvērt nostiprināt praksi, ka kreditors lūdz zvērinātu notāru nosūtīt brīdinājumu parādniekam. Ja parādnieks brīdinājumu nesaņem, zvērināts notārs to publicē oficiālajā izdevumā. Ievērojot Notariāta likuma 138.¹ panta noteikumus, tas uzskatāms par saņemtu nākamajā darba dienā pēc publikācijas (notārs gatavo un kreditoram izsniedz apliecinājumu par paziņojuma izsniegšanu, kuru kreditors arī pievieno pieteikumam. Šādu praksi ne visas tiesas vienmēr ir atzinušas par pareizu, jo Civilprocesa likumā ir noteikti specifiska piegādes kārtība.

Papildus kā alternatīvu vai papildu risinājumu aicināt noteikt, ka līdzēji var vienoties par citādāku brīdinājuma paziņošanas kārtību, piemēram, uz pastu vai e-pastu, vai citādi, ar likumu nenosakot tik augstu paziņošanas standartu, kas negodprātīgiem parādniekiem to ļauj izmantot ļaunprātīgi.

[3] Brīdinājuma kārtība

Civilprocesa likuma 406.¹ panta otrā daļa citastarp noteic, ka saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā nav pieļaujama, par maksājuma saistībām, ja parāda summa pārsniedz 15 000 *euro*. Šo ierobežojumu likumā ieviesa galvenokārt, lai ierobežotu negodprātīgu parādnieku rīcību maksātnespējas procesā. Tās mērķis nebija parādnieka aizsardzība. ES valstīs šis sliekšnis ir atšķirīgs – no 1860 līdz pat 85 000 *euro*, vai summas ierobežojuma nav. Šobrīd šī kārtība nevar tikt izmantota lielākām summām, kas primāri ierobežo (nesamērīgi apgrūtina) kredītiestāžu un citu

profesionālu (licencētu) finanšu iestāžu aizdevumu piešķiršanu, tostarp, uzņēmumiem - juridiskām personām, bet vairāk kalpo nelielu patēriņa aizdevumu piedziņai. Minētās kārtības pilnveidošana varētu atslogot tiesas, kā arī atvieglot pieeju finansējumam it īpaši maziem un vidējiem uzņēmumiem.

[4] Bezstrīdus piespiedu izpildīšanas kārtība

Civilprocesa likuma 400.pants citastarp ļauj piemērot bezstrīdus piespiedu izpildīšanu tādām saistībām, kas nodrošinātas ar hipotēku vai komercķīlu.

Civilprocesa likuma attiecīgā nodaļa gramatiski neparedz ierobežojumu, ka piedzenamā summā būtu aprobežota ar hipotēkas vai komercķīlas vērtību, pēc tās realizācijas. Tas izriet no Senāta 2009.gada 22.aprīļa lēmuma lietā Nr. SPC-54, kurā teikts, ka:

- atzīstot, ka saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšana CPL 50.nodaļas procesuālajā kārtībā, kad nenotiek kontradiktorisks process, tas ir, netiek ņemti vērā parādnieka iebildumi, nenotiek pierādījumu pārbaude un netiek veiktas citas tiesas spriešanas procesuālās darbības, piespiedu izpildīšana tiek realizēta, pamatojoties uz publiski ticamiem aktiem;
- pamatsaistības izpilde notiks uz hipotēkas rēķina un varēs tikt apmierināta tik lielā apmērā, cik vērts būs ieķīlātais īpašums, bet nepārsniedzot paša nodrošinājuma apmēru, ja tāds noteikts.

Arī Satversmes tiesa spriedumā lietā Nr.2009-93-01 secināja, ka saistību bezstrīdus piespiedu izpilde pieļaujama tikai pēc publiskiem aktiem un tikai tādā apmērā, kādā saistība ir nodrošināta ar hipotēku vai komercķīlu.

Līdz ar to kreditoram par parāda atlikumu jāuzsāk atsevišķa tiesvedība prasības kārtībā. Tā kā minētie atlikumi var būt arī nelieli, tas nav ekonomiski pamatoti un samērīgi, tostarp, ņemot vērā valsts nodevas apmēru, kas jāmaksā par atsevišķu tiesvedību, kurā pastāv augsta ticamība, ka prasība tiks apmierināta.

Pēc Asociācijas ieskatiem, ņemot vērā Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8.panta desmitajā daļā noteikto, daļai kreditoru ar normatīvo aktu ir noteikta aizdevuma un nodrošinājuma (LTV) vērtības obligātā attiecība. Līdz ar to gadījumos, kur no sākotnējā līguma izriet, ka aizdevuma summa ir lielāka nekā nodrošinājums, būtu jāuzskata, ka visa aizdevuma summa ir nodrošināta ar hipotēku, un tādēļ pret galveno parādnieku piedziņai bezstrīdus kārtībā būtu jāpakļauj ne tikai summa, ko iegūst, pārdodot nodrošinājumu, bet arī atlikušajai summai, kam piedziņa būtu turpināma šajā pašā procesā.

Šāda kārtība mazāk noslogotu tiesas, radītu mazākus tiesvedības izdevumus, kas rezultātā tiktu piedzīti no galvenā parādnieka vai nodrošinājuma devēja.

Asociācija apzinās, ka saistību bezstrīdus piespiedu izpildes noteikums ir publiski ticama akta esamība, un privāts līgums, kas tiek slēgts starp kredītiestādi un aizņēmēju, neskatoties uz noslēgto ķīlas līgumu un tā ierakstīšanu zemesgrāmatā, šim kritērijam par publiski ticama akta esamību varētu neatbilst. Ķīlai pēc tās ierakstīšanas zemesgrāmatā, iegūstot hipotēkas juridisko dabu un

līdz ar to arī publiska akta spēku, tādu pašu publiska akta spēku neiegūst arī pati saistība, ko hipotēka nodrošina.³

Civilprocesa likuma 250.¹⁸ pants reglamentē vienkāršotās procedūras lietu izskatīšanu. Jautājumā par parāda piedziņu to piemērošana ir aprobežota ar summu 2 500 euro. Lieta parasti notiek rakstveidā, pat bez pilna sprieduma sastādīšanas, kā arī to var pārsūdzēt tikai apelācijas kārtībā.

Lai sabalansētu Senāta paustos argumentus un teorijas atziņas par parādnieka aizsardzību un hipotēkas būtību, vienkāršotās procedūras mērķus un kreditoru intereses, Asociācija aicina uz to summas daļu – parāda atlikumu –, ko nepiedzen saistību bezstrīdus izpildīšanas kārtībā, piemērot vienkāršotās procedūras kārtību neatkarīgi no summas atlikuma, ja vien parādnieks nav izmantojis (vai pēc termiņa vēl var izmantot) Civilprocesa likuma 406.¹⁰ pantā minētās tiesības celt prasību tiesā, kā ietvaros kreditors varētu pieteikt pretprasību par parāda atlikumu.

Šāda kārtība uzlabotu arī parādnieka tiesisko stāvokli. Prasības celšana pret parādnieku, par kura parāda esamību un piedziņu pastāv maz šaubu (daļa summas jau ir piedzīta), rada izmaksas kreditoram, kuras vēlāk ar augstu ticamības pakāpi tiks pārliktas uz parādnieku.

Līdz ar to nolūkā pēc iespējas labāk pasargāt parādnieku, kas varētu būt zaudējis, piemēram, savu mājokli, arī no ievērojamu tiesvedības izdevumu atlīdzināšanas kreditoram, būtu apsverams arī samazināt valsts nodevu tādu prasību celšanas gadījumā, ar kurām piedzen summas atlikumu, kas palicis nepiedzīts pēc bezstrīdus kārtības piemērošanas.

[5] Kriminālprocesuālā aresta ietekme uz ķīlu izlietošanu

Kriminālprocesa likuma 361.panta pirmā daļa cita starpā noteic, ka arestu mantai var uzlikt cietušā mantisko interešu aizsardzībai, procesuālo izdevumu piedziņai, Krimināllikumā noteiktā soda – mantas konfiskācija – izpildei vai juridisko personu piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanas nodrošināšanai, kā arī noziedzīgi iegūtas mantas gadījumā.

Nav šaubu, ka noziedzīgi iegūta manta ir izņemama no civiltiesiskās aprites, un tā ir prioritāra arī pār kreditoru kā ķīlas ņēmēju. Tas skaidri izriet no Satversmes tiesas prakses un minētā panta septītās daļas, proti, arestam ir prioritāte pret ķīlu, ja **manta ir atzīta** par noziedzīgu. Mantu par noziedzīgi iegūtu var atzīt ar spēkā stājušos tiesas nolēmumu vai prokurora lēmumu par kriminālprocesa pabeigšanu.

Tomēr pārējos gadījumos ir jābūt līdzsvaram starp uzlikto arestu un nodrošināto kreditoru interesēm.

Lai arī Kriminālprocesa likuma 364.¹ pantā noteiktas Procesa virzītāja tiesības atļaut zvērinātu tiesu izpildītājam veikt piedziņu uz šo mantu citu personu interesēs, diemžēl lielākoties procesa virzītājs to atsaka, pat neskatoties uz to, ka:

- 1) īpašums iegādāts par nodrošinātā kreditora naudas līdzekļiem;
- 2) kriminālprocesa izmeklēšanas priekšmets nav noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana;
- 3) arestētās mantas (kā nodrošinājuma objekta) vērtība attiecībā pret potenciāli pastāvošo kaitējuma kompensāciju ir nesamērīga.

³ Jonikāns V. Dažas piezīmes par saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanas problēmām. Jurista Vārds, 15.02.2011., Nr. 7 (654).

Šāda vienveidīga pieeja nav pareiza. Ja procesa virzītājs līdz apsūdzības celšanai nav izteicis pieņēmumu, ka manta ir noziedzīgi iegūta vai saistīta ar noziedzīgu nodarījumu, pārējiem gadījumiem, kad drīkst piemērot arestu, nedrīkstētu būt prioritāte pār cita kreditora prasījumu.

Turklāt būtiski ir ņemt vērā, ka tiesību ierobežojumu termiņi uz mantu tiek apturēti ar lietas nodošanu tiesā, līdz ar ko arests uz mantu var pastāvēt visā tiesas procesa laikā, kurš var ieilgt uz vairākiem gadiem. Šobrīd kreditori ir iesaistīti jau ir vairākās lietās, kurās nodrošinātais kreditors nevar vērst piedziņu uz ķīlas objektu, jo procesa virzītājs nav atļāvis īpašuma piespiedu pārdošanu un lieta tiek izskatīta tiesā jau ilgāk kā 10 gadus.

Līdz ar to izveidojas situācija, kad īpašnieks nepilda savas saistības pret nodrošināto kreditoru, neveic maksājumus īpašuma apsaimniekošanai, komunālajiem maksājumiem, bet turpina lietot ķīlas objektu bez jebkādiem ierobežojumiem, jo nodrošinātais kreditors ir ierobežots īpašuma pārdošanā. Īpašnieks, izmantojot kreditoru bezspēcību, gūst ienākumus no iekīlātā īpašuma tos izīrējot/iznomājot. Turklāt, tā kā process ilgst vairākus gadus, un apzinoties, ka īpašnieks nerūpējas par īpašumu, kreditors (ķīlas devējs) ir spiests uz sava rēķina veikt īpašuma apdrošināšanu visā kriminālprocesa laikā. Šāda situācija nav pieņemama. Tāpat kreditoram (ķīlas ņēmējam) ir jāparedz statuss, kas nodrošinās iespēju tikt informētam par procesa gaitu, iesniegt pierādījumus, ja viņa rīcībā ir informācija un pierādījumi, ka ķīlas priekšmets ir iegūts, izmantojot kreditora piešķirtus līdzekļus, kā arī pārsūdzēt procesa virzītāja lēmumus.

Šādos gadījumos procesa virzītājam būtu jāatļauj kreditoram apmierināt savus prasījumus. Iespējams, šādam mērķim ir veidojams īpašs regulējums, lai izslēgtu šaubas, par kreditora rīcības pamatotību.

Piemēram, dot tiesības kreditoram vērst piedziņu uz arestēto mantu, un pārdošanas rezultāta iegūto summu attiecināmajā daļā deponēt Valsts kasē.

Tāpat ir acīmredzams, ka Kriminālprocesa likuma 389.panta pirmās daļas 3.un 4.punktos un otrajā daļā noteiktie personu tiesību ierobežošanas termiņi attiecībā uz mantu, kurai uzlikts arests ir nesamērīgi ilgi. Atbilstoši izmeklēšanas praksei arests uz kredītiestādei par labu iekīlāto nekustamo īpašumu lielākoties tiek uzlikts krimināllietās, kuru ietvaros izmeklējamais noziedzīgais nodarījums kvalificēts pēc Krimināllikuma 195.panta (noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana). Šā noziedzīgā nodarījuma pirmstiesas izmeklēšana ir sarežģīta un ilgst gadiem, jo par pierādījumu pietiekamību apsūdzības izvirzīšanai procesa virzītājam un izmeklēšanu uzraugošo prokuroram var būt pat diametrāli pretēji viedokļi, tāpēc ievērojamā daļā šo krimināllietu aktīva izmeklēšana notiek tikai pēc kriminālprocesa uzsākšanas, bet turpmāk nav pietiekami intensīva, efektīva un arī mērķtiecīga daudzos gadījumos līdz pat kriminālatbildības noilguma iestāšanās brīdim. Lai novērstu maksimālo personu tiesību ierobežošanas termiņu attiecībā uz mantas izmantošanu, tie būtu nosakāmi tikai līdz 12 mēnešiem, kas disciplinētu gan procesa virzītājus, gan izmeklēšanu uzraugošos prokurus.

Šajā sadaļā minētā problēma attiecināma arī līzingu gadījumos, kad arests tiek uzlikts līzīga objektam, kas ir līzīga sabiedrības īpašums, un kreditors iegādājās līzīga objektu par saviem naudas līdzekļiem (par kuru legālu izcelsmi nav šaubu).

Piemēram, saskaņā ar kriminālprocesā iegūto informāciju līzinga objektu ir lietojusi Persona X un pastāv aizdomas, ka persona X ir iesaistīta noziedzīgās darbībās ar narkotisko vielu neatļautu apriti, kā rezultātā Līzinga objekts, kas reģistrēts uz Personas X bijušā laulātā – Personas Y, kā turētāja vārda, bet pieder līzinga sabiedrībai, ir uzskatāms par noziedzīgi iegūtu, un arests ir uzlikts nolūkā nodrošināt iespējamo noziedzīgi iegūtas mantas konfiskāciju. Saņemot lēmumu par aresta uzlikšanu, līzinga sabiedrība izmantoja tai ar Kriminālprocesa likumu piešķirtās tiesības un sniedza procesa virzītājam ziņas un pierādījumus par Līzinga objekta izcelsmes likumību, lūdzot procesa virzītāju atcelt Līzinga objektam uzlikto arestu. Procesā virzītāja atbildes parasti ir noraidošas. Šāda situācija ir neloģiska, jo tiek arestēta manta, kas pieder nevis apsūdzētajam, bet līzinga sabiedrībai, kura par savu naudu to ir iegādājusies un noslēgusi operatīvu līzingu ar trešo personu, kas nozīmē, ka līzinga termiņa beigās līzinga ņēmējs neiegūst īpašuma tiesības uz lietu.

Uzskatam, ka esošajā regulējumā nav ievērots līdzsvars starp valsts un nodrošinātā kreditora interesēm. Proti, gadījumā, ja ir ticami pierādījumi, ka iespējams noziedzīgi iegūtie līdzekļi tika sapludināti ar kredītiestādes piešķirto finansējumu, iegādājoties nekustamo īpašumu, kuram kriminālprocesa ietvaros tiek uzlikts arests, šis apstāklis neietekmē procesa virzītāja lēmumu. Kredītiestādei finansējot nekustamā īpašuma iegādi, no noziedzīgi iegūtiem potenciāli varēja tikt apmaksāta tikai pirmā iemaksa, kā arī atmaksāts piešķirtais kredīts, bet nekustamais īpašums automātiski tiek atzīts par noziedzīgi iegūto, neievērojot kreditora likumīgas intereses. Piemēram, ja nekustamais īpašums ir iegādāts par 100 000 euro, pirmā iemaksa ir bijusi 15%, jau samaksāti ir 5% no pamatsummas, tad tik un tā konfiscē arī atlikušos 80% un kreditora intereses neņem vērā. Kriminālprocesa likumā un Krimināllikumā būtu jāpastiprina Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijā pret transnacionālo organizēto noziedzību 12.panta ceturtajā daļā atrunāto, ka *“gadījumā, ja noziedzīgi iegūtie līdzekļi ir sajaukti ar īpašumu, kas iegūts no likumīgiem avotiem, tad šis īpašums, neierobežojot nekādas tiesības, kas attiecas uz aresta uzlikšanu vai izņemšanu, ir pakļaujams konfiskācijai līdz sajaukto līdzekļu aprēķinātajai vērtībai”*. Ja aktīvs ir iegādāts, izmantojot gan prettiesiskā ceļā iegūtos līdzekļus, gan līdzekļus, kuru legālā izcelsme nav apšaubāma (piemēram, kredītiestādes finansējums), tad procesa virzītājam būtu pienākums noskaidrot attiecīgus apstākļus un noteikt aktīva vērtības daļu, kas pienākas nodrošinātajam kreditoram.

[6] Likumisko procentu aprēķināšana līdz sprieduma izpildei

Civilprocesa likuma 195.pants noteic, ka, taisot spriedumu par naudas summas piedziņu, tiesa tā rezolutīvajā daļā norāda prasītāja tiesības laikā līdz sprieduma izpildei (izsoles noslēguma dienai) saņemt procentus.

Tiesu praksē ir atzīts, ka šī (izpilde/izsoles noslēguma diena) ir tā robežšķirtne, līdz kurai parādnieks ir atbildīgs par saistības novēlotu izpildi. Tālāk notiek mantas nodošanas process un norēķināšanās ar piedzinējiem, kas vairs nav atkarīgs no paša parādnieka. Piemēram, procesā pircējam ir noteikts termiņš pilnas pirkuma maksas samaksai, tad iespējama izsoles rezultātu apstiprināšana tiesā. Papildus minētajam tiesu izpildītājs taisa aprēķinu par naudas summu sadali starp piedzinējiem, kas ir pārsūdzams divās instancēs.

Praksē novērots, ka parādnieks, ceļot formālus iebildumus vai pat ļaunprātīgi izmantojot tiesas procesu, norēķinus ar piedzinējiem atliek pat gadiem. Šāda situācija ir nepieļaujama, jo tiek aizskartas kreditoru tiesības saņemt norēķinu, tādējādi radot arī zaudējumus, jo, piedzinēju naudai

esot citas personas (parādnieka) lietošanā, piedzinējs nesāņem kompensāciju (procentus) par viņa naudas lietojumu.

Tādēļ ir nepieciešams paredzēt izņēmumu no vispārējā principa, nosakot, ka likumiskie procenti aprēķināmi līdz brīdim, kad stāties spēkā (kļuvis nepārsūdzams) tiesu izpildītāja aprēķins par naudas summu sadali starp piedzinējiem vai kāds cits pamatots nogrieznis. Tas motivētu parādnieku nepamatoti nevilcināt laiku. Ja tomēr tiesa atzītu, ka tiesu izpildītāja aprēķins nav bijis pamatots, tad procenti par šo laiku nebūtu maksājami.

[7] Izpildu lietas

[7.1] Piedziņas lietas juridiskas personas likvidācijas gadījumā

Civilprocesa likuma 563.pants regulē kārtību un gadījumus izpildu lietu izbeigšanai. Minētā panta 3.2 daļa noteic, ka tad, ja likvidēta juridiskā persona izpildu lietā ir parādnieks, tiesu izpildītājs turpina izpildu lietvedību daļā par piedziņas vēršanu uz parādnieka mantu. Piedzītās summas, kas palikušas pēc piedzinēja prasījuma segšanas, ieskaita valsts budžetā. Minētais ir īpaši problemātisks vairāku iemeslu dēļ. Pirmkārt, plaši izplatīta vienkāršotās likvidācijas kārtība, kurā formāls likvidācijas process nenotiek – paliek parādi, ķīla un manta bez tālāka risinājuma. Otrkārt, pirms likvidācijas pabeigšanas prasījums var vēl nebūt iztiesāts vai paspēts saņemt izpildrakstu. Šāda pieeja aizskar ķīlas ņēmēja intereses. Tādēļ būtu svarīgi arī ļaut uzsākt vai atjaunot piedziņas lietu arī likvidētas juridiskās personas gadījumā. Tāpat noteiktos gadījumos likumā var ieviest korporatīvā plīvura pacelšanu, padarot valdi un dalībniekus atbildīgus par juridiskas personas parādiem, nenodrošinot pienācīgu likvidāciju, piemēram, vienkāršotā likvidācijas gadījumos, ko veic tad, kad komersants, piemēram, nav sasniedzam juridiskajā adresē vai tam nav valdes.

[8] Izsoles atzīšana par nenotikušu – termiņi

Civilprocesa likuma 607.panta pirmā daļa noteic, ka persona, kura vēlas piedalīties nekustamā īpašuma izsolē, 20 dienu laikā no nekustamā īpašuma izsoles sludinājumā norādītā izsoles sākuma datuma veic noteiktas darbības dalības apliecināšanai. Šā likuma 608.panta ceturtā daļa noteic, ka izsole noslēdzas 30. dienā no nekustamā īpašuma izsoles sludinājumā norādītā izsoles sākuma datuma. Tas nozīmē, ka gadījumā, ja izsolei nav autorizējies neviens dalībnieks, piedzinējs zaudē 10 dienas, lai varētu izsludināt otro izsoli vai paturēt īpašumu par izsoles sākumcenu.

Tādēļ būtu ieteicams Civilprocesa likuma 614.pantu papildināt ar noteikumu, kas ļautu pārtraukt izsoli jau pēc 20. dienas, ja neviens tai nav autorizējies.

[9] Ķīlas zaudēšana, ja prasījums maksātnespējas procesā atkarīgs no nosacījuma iestāšanās

Maksātnespējas likuma 118.¹ panta pirmajā daļā noteikts, ka naudas līdzekļus, kas iegūti no tādas parādnieka mantas pārdošanas, kas kalpo par nodrošinājumu tāda nodrošinātā kreditora prasījumam, kura prasījuma tiesības atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, administrators deponē Maksātnespējas kontroles dienesta speciāli izveidotajā kontā Valsts kasē līdz brīdim, kad nodrošinātais kreditors iesniedzis Maksātnespējas kontroles dienestam paziņojumu par nosacījuma iestāšanos.

Savukārt panta otrajā daļā noteikts, ka šie deponētie naudas līdzekļi glabājami ne ilgāk kā **trīs gadus** pēc tam, kad ieķīlātā manta ir pārdota par labu nodrošinātajam kreditoram, kura prasījuma tiesības atkarīgas no nosacījuma iestāšanās, vai **piecus gadus** no parādnieka maksātnespējas procesa pasludināšanas dienas atkarībā no tā, kurš no šiem termiņiem iestājas agrāk.

Tomēr šis ierobežojums, kas pamatots ar procesa efektivitātes principu, var būtiski aizskart nodrošinātā kreditora likumiskās intereses gadījumā, ja kreditors ir izsniedzis beznosacījuma garantiju, kuras izpilde var tikt pieprasīta garākā laika posmā nekā tiesības saņemt apmierinājumu no ķīlas maksātnespējas procesa ietvaros, tāpēc ierosinām paredzēt iespēju pagarināt šo termiņu, ja nosacījuma iestāšanās ir atkarīga no trešās personas. Tādēļ pareizāk šo termiņu būtu sasaistīt ar garantijas termiņu, neaprobežojot ar īsākiem termiņiem vai šos termiņus nosakot garākus (piemēram, 10 gadi). Tāpat nereti uz šiem parādnieka garantijas nodrošināšanai kredītiestādē uz parādnieka vārda esošajiem un bloķētajiem līdzekļiem ir arī nodibināts finanšu nodrošinājums, kam neapšaubāmi būtu prioritāte.

[9] Dokumentu piegādāšana

Civilprocesa likuma 56.pants nosaka pamatprincipu, ka tiesas dokumentus fiziskajai personai piegādā pēc tās deklarētās dzīvesvietas adreses, bet gadījumos, kad deklarācijā norādīta papildu adrese, — pēc papildu adreses, ja vien fiziskā persona tiesai nav norādījusi savu adresi, pēc kuras veicama saziņa ar tiesu. Tiesas dokumentus var piegādāt arī uz personas darbavietu

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 56.² pantu personai, kuras dzīvesvieta vai atrašanās vieta nav Latvijā, piegādā starpvalstu sadarbības kārtībā. Dokuments ir piegādāts tikai tad, ja ir saņemts apstiprinājums par dokumenta izsniegšanu.

Kreditori ir novērojuši, ka ķīlas devējam, parasti Latvijas pilsonim, kas faktiski dzīvo Latvijā, ir vienkārši deklarēties ārpus Latvijas Republikas (tai skaitā, bet ne tikai – Kuba, Krīma) vai tikai norādot, ka tā korespondences saņemšanas adrese neatrodas Latvijā, lai izspējamais izsoles akta apstiprināšanu novilcināt vismaz par diviem gadiem. Bieži deklarētās adreses tiek mainītas piedziņas procesa laikā.

Tādēļ, kamēr oficiālā e-adreses jautājums nav atbilstoši sakārtots, ierosinām Civilprocesa likuma 56.panta piektajā daļā noteikt, ka, vēršot piedziņu uz nekustamo īpašumu minētā likuma 73.nodaļas kārtībā, tiesas dokumentus piegādā tā nekustamā īpašuma adresē, uz kuru tiek vērsta piedziņa. Iespējams, var papildu noteikt arī kādu publicēšanas pienākumu oficiālajā izdevumā vai to attiecināt tikai uz Latvijas pilsoņiem, nepilsoņiem un tiem, kam Latvijā ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja. Apzināties, ka prasība pēc dokumentu tulkošanas, ja tos sūta uz citu valsti, izriet no starptautiskajiem līgumiem, tostarp tad, ja persona dzīvesvietu ārvalstīs norādījusi nepamatoti (atrodas Latvijā). Iespējams, ka šādos gadījumos būtu iespējama kādu procesuālu sankciju piemērošana no tiesas puses.

[10] Piedziņas vēršana uz nekustamo īpašumu un nekustamā īpašuma novērtēšana

Atbilstoši Civilprocesa likuma 604.panta pirmajai daļai nekustamo īpašumu pēc tiesu izpildītāja pieprasījuma novērtē sertificēts nekustamā īpašuma vērtētājs, nosakot nekustamā īpašuma piespiedu pārdošanas vērtību. Diemžēl praksē parādnieks visai bieži liedz vērtētājam piekļuvi pie vērtējamā nekustamā īpašuma, kas gan samazina potenciālu ieguvēju interesi, gan negatīvi

ietekmē vērtību informācijas nepilnības dēļ. Asociācijas ierosinājums būtu likumā **paredzēt tiesu izpildītājam tiesības uz juridiskai personai piederošā nekustamā īpašuma (telpu) piespiedu atvēršanu**, lai nodrošinātu vērtētājam piekļuvi pie vērtējamā īpašuma, ja parādnieks atsakās ielaist vērtētāju. Papildus tam būtu samērīgi paredzēt tiesības lūgt nekustamā īpašuma atkārtotu novērtēšanu tikai tiem parādniekiem, kuri ir nodrošinājuši vērtētājam piekļuvi pie viņam piederoša vērtējamā īpašuma.

[11] Negodprātīga procesuālo tiesību izmantošana, kuru mērķis ir novilcināt sprieduma izpildi

Civillikuma 1.pants noteic: "Tiesības izlietojamas un pienākumi pildāmi pēc labas ticības". To papildina Civilprocesa likuma 74.panta sestā daļa, kura noteic: "Pusēm savas tiesības jāizmanto un pienākumi jāizpilda godprātīgi."

Lietas dalībniekam civilprocesā ir tiesības iesniegt dažādus lūgumus, pieteikumus un blakus sūdzības.

Praksē lietas dalībnieka negodprātīga rīcība var izpausties ar formālu procesuālo tiesību izmantošanu ar mērķi novilcināt lietas izskatīšanu vai kavēt jau izspriestas lietas sprieduma izpildi. Augstākā tiesa savā spriedumā lietā Nr.SKC-1304/2020 norādījusi: "Atbildētājas [pers. A] tādu rīcību, kura konkrētajā gadījumā izpaudusies tiesību lūgt atbrīvojumu no drošības naudas samaksas formālā izmantošanā, absolūti ignorējot gan apelācijas, gan kasācijas instances tiesas skaidri dotos norādījumus par viņas mantisko stāvokli raksturojošo pierādījumu iesniegšanas pienākumu, un kura veikta ar mērķi novilcināt jau 2019.gada 11.aprīlī taisītā sprieduma spēkā stāšanos, senatoru kolēģijas ieskatā, nevar vērtēt citādi, kā pretēju labas ticības (godprātīguma) principam, kas nepamatoti aizskar prasītājas tiesības uz taisnīgu tiesu."

Civilprocesa likuma 73.¹ pants paredz sankcijas lietas dalībniekam negodprātīgā un tiesību un pienākuma izmantošanā vai necieņā pret tiesu, tomēr Asociācija, izvērtējot tās biedru rīcībā esošos faktus par dažādiem veidiem, kā personas izmanto dažādus šķietami likumīgus paņēmienus procesa vilcināšanai, būtu jāizvērtē, vai Civilprocesa likums nebūtu papildināms ar vispārīgāku regulējumu, kas piešķir tiesai tiesības atteikt lietas dalībnieka lūgumus, izmantojot procesuālās tiesības, jau papildus procesuālās sankcijas piemērošanai, vienlaikus apsverot ideju par sankciju apmēru paaugstināšanu. Ne visos gadījumos būtu pamatoti atņemt kādas personas tiesības, piemēram, iesniegt sūdzību, bet gan jāvērtē konteksts, kādā tas tiek darīts. Sankcijas piemērošana vien neattur personas procesuālās tiesības izmantot ļaunprātīgi, tādēļ ir nepieciešams risinājums, kas ļauj atteikt veikt pašu procesuālo darbību. Piemērošana, līdzīgi kā tas bija Augstākās tiesas minētajā nolēmumā, būtu atbilstoši tiesas ieskatiem un likumā sniegtajam nenoteiktajam tiesību jēdzienam.

Tāpat aicinām tiesas vairāk izmantot sagatavošanās sēdes, lai laikus novērtētu sagatavojamo lietu, tostarp, gadījumos, kad parādnieks veic virkni dažādu procesuālo darbību dažādās tiesās, lai novilcinātu kādu no lietām. Šim aspektam būtu jāpievērš papildu uzmanība, lai tiesnešiem būtu pilna pārliecība par to, kāds ir konkrētā prasības pieteikuma vai sūdzības plašākais konteksts šo pušu strīdā.